

118. J. I. Kraszewski do Wł. Mickiewicza 9 XII 1868 Rkp. BJ 13133 k. 111-112.

[k. 111r] Niezmiernie dawno nie pisałem do Was i nic nie miałem od Was, naprawdę oprócz biedy nie było o czym donosić, ani się o czym dowiedzieć. Przez Bronisława¹ wiedziałem, co się z wami działo. – Z książek waszych ja nie byłem szczęśliwy teraz nic zbyć, co mogło jeszcze się umieścić, to Dobrowolski² zrobił. Dlatego myślę, że jemu cały komis tutejszy zdać należy. W tych dniach Heinsius³ przysyłał z rachunkami ze zwrotem książek, ale bez pieniędzy. Odesłałem go do Dobrowolskiego. Zdaje mi się, że tylko 300 franków należy i to dopiero na Wielkanoc.

Ja z największą trwogą myślę o tym procesie z Czapską⁴, ale dni temu dziesięć ktoś tutaj wziął mój adres, mówiąc mi, że P[an]i Michalina Czapska⁵ ma do mnie pisać – pewnie to w tym interesie. – Postawi mnie [k. 111v] w przykrej pozycji, gdyż legalnie nie mogę się przed takimi ludźmi przyznać do Bolesławity, gotowi by mnie denuncjować z mocy listu.

Mnie się zdaje, że gdybyś im ofiarował wyrzucić mój wstęp, to by oni o resztę już nie kłócili się. Nie mogę sobie darować, że tę sprawę poruszył moją nieoględnością.

Kamertona pamiętnik jest Leona Potockiego⁶, zmarłego niedawno, wyszedł już cały. Spieszcie z korespondencją ojca. Ja muszę wyszukać, ale gdzie? List, który mam do Sobańskiego pisany o *Wallenrodzie*⁷. Nie mogę go znaleźć, a jest ważny. Macie obowiązek te pozostałości co rychlej ogłosić – szczególnie listy. [k. 112] W korespondencji Zygmunta Krasieńskiego z Sołtanem⁸, którą mam, jest kilka wspomnień o Ojcu, szczególnie śliczne miejsce o śmierci jego⁹. Będę o tym czytał. W drugiej prelekcji mówię o ojcu waszym, ale nowych rzeczy nie mam. Odyniec¹⁰ wydrukował o nim w „Kronice

¹ Bronisław Zaleski – zob. list nr 7.

² Franciszek Dobrowolski – zob. list nr 110.

³ Heinsius – zob. list nr 79.

⁴ Zob. poprzednie listy (poczynając od listu nr 104).

⁵ Michalina Maria z Czapskich Czapska (1818-1889) – żona Franciszka Hutten-Czapskiego, krewna Rzewuskich (jej babka, Franciszka z Rzewuskich 1v. Rdułtowska, 2v. Obuchowiczowa była prababką Marii Anny Adamowej Czapskiej) a także znajomą, jak jej rodzice Stanisław i Zofia z Obuchowiczów Czapscy, Adama Mickiewicza.

⁶ Leon Potocki (1799-1864) – pisarz i pamiętnikarz, walczył w powstaniu listopadowym na Litwie, w 1830 r. był członkiem tymczasowego rządu powstańczego, na emigracji w Dreźnie, w 1841 r. należał do grona założycieli „Biblioteki Warszawskiej”; *Pamiętniki pana Kamertona* powstały w wyniku poszukiwań archiwalnych oraz jego podróży po Litwie w latach 1856-1857 – odnośnie do wydania, zob. list nr 117.

⁷ Gotard Sobański (1802-1841) – ziemianin, powstaniec listopadowy, skazany na twierdzą i Sybir, miał zilustrować wydanie *Konrada Wallenroda*. Zob. list do Gotarda Sobańskiego z 10 VIII 1827, [w:] A. Mickiewicz, *Listy*, cz. 1, w: idem, *Dzieła*, t. XIV, Warszawa 1998, s. 419-420.

⁸ *Listy Zygmunta Krasieńskiego do Adama Sołtana* z przedmową J. I. Kraszewskiego, Lwów 1883. Zygmunt Krasieński (1812-1859) – jeden z trzech największych polskich poetów romantycznych, obok Adama Mickiewicza i Juliusza Słowackiego. Adam Lew Sołtan – zob. list nr 89.

⁹ List Z. Krasieńskiego do A. Sołtana z 5 XII 1855 r. : „Pan Adam już odszedł od nas. Na tę wieść pękło mi serce. On był dla ludzi mego pokolenia i miodem i mlekiem i zółcą i krwią duchową, my z niego wszyscy. [...] filar to był olbrzymi” – zob. *Listy Zygmunta Krasieńskiego do Adama Sołtana*, z przedmową J. I. Kraszewskiego, Lwów 1883, s. 433.

¹⁰ Antoni Edward Odyniec (1804-1885) – poeta, tłumacz m.in. Waltera Scotta, Byrona, Friedricha Schillera, wydawca, zaprzyjaźniony z Adamem Mickiewiczem, pamiętnikarz.

Rodzinnej” parę wspomnień¹¹. Ja się bardzo zbieram na studium o Ojcu waszym, ale czekam na korespondencję, wydam takie o Zygm[uncie] Krasińskim także i oddrukuję dawniejsze o Syrokomli¹².

Bardzo pięknie ilustrowany będzie P[an] Tadeusz¹³...

Odebrałem z łaski Waszej nie *Manuel Roret*¹⁴ (tego nie mam), ale Lefèvre – *Guide pratique*¹⁵, za który dziękuję, jest dobry. Zrobiłem szaleństwo zakładając drukarnię¹⁶, ale gdyby robota była, nie wypadłbym źle. Będę drukował pięknie i tanio.

[k. 112v] Dlaczego byście wszyscy nie mieli tu drukować, mogąc mieć taniej bez porównania i dobrze?

Jak tylko otrzymam pozwolenie otwarcia, wydam na okaz *Kazanie* Skargi o miłości ojczyzny¹⁷, zobaczycie próbę.

Dobrowolskiemu kartkę waszą oddam.

„L’Univers” podobno w odcinku dał moją powieść *Yermola*¹⁸; czy nie można by mieć tego tłumaczenia?

Ściskam Was serdecznie – Bronisławowi ukłony.

Niech mi przyśle odbitki Nekrologii i sprawozdań z instytutów z „Rocznika”¹⁹ do *Rachunków*²⁰.

szczerze życzliwy

J[ózef Ignacy] Kraszewski

d. 9 grud[nia] 1868

Drezno

Dippoldiswalder Gasse 8

¹¹ Antoni Edward Odyniec, *Listy z podróży*, „Kronika Rodzinna”, 1867, nr 6 – 1878, nr 6.

¹² Władysław Syrokomla, wł. Ludwik Kondratowicz (1823-1862) – poeta romantyczny i tłumacz.

¹³ Mowa o planowanym ilustrowanym wydaniu *Pana Tadeusza* – zob. list nr 78.

¹⁴ Zob. list nr 117.

¹⁵ Théotiste Lefèvre, *Guide pratique du compositeur d'imprimerie*, Firmin-Didot frères, Paris 1855-1872.

¹⁶ J. I. Kraszewski kupił poznański zakład drukarski Zoerna i przeniósł go do Drezna, gdzie w październiku 1868 r. przy Gr. Ziegelstrasse 20 b otworzył drukarnię Buchdruckerei von J. I. Kraszewski, planował wydawanie dzieł piśmiennictwa polskiego, pamiętników oraz zabytków historycznych, miał również drukować książki artystyczne, w 1871 r. zmuszony był drukarnię odsprzedać.

¹⁷ *X. Piotra Skargi kazanie o miłości ku oyczyźnie*, Księgarnia J.K. Żupańskiego, druk J. I. Kraszewskiego, Poznań-Drezno 1869.

¹⁸ J. I. Kraszewski, *Iermola*, „L’Univers”, 30 VIII – 18 IX 1868, nr 493, 494, 500, 501, 503, 504, 512.

¹⁹ „Rocznik Towarzystwa Historyczno-Literackiego” – zob. list nr 15.

²⁰ *Z roku 1868 Rachunki* – zob. list nr 76.